

ОТГОВОРИ

На въпроси, препоръки и критични бележки

на Научното жури за конкурса за заемане на академичната длъжност „професор” по професионално направление: 3.1. Социология, антропология и науки за културата (05 11 01 Социология – Дигитална трансформация и бъдещето на труда) за нуждите на секция „Общество на знанието: образование, наука и иновации”

на ИФС при БАН, обявен в ДВ, бр. 57 от 22. 07. 2022 г.

от доц. дсн Васил Николаев Киров

Уважаеми проф. Петкова, Председател на Научното жури,

Уважаеми колеги и членове на Научното жури,

Признателен съм на членовете на научното жури за положителното отношение и оценката им за работата ми и за приноса ми в развитието на социологията в България, както и за критичните бележки и препоръки за бъдещата ти работа..

Ще взема отношение по отправените въпроси, критични бележки и предложения, първо на рецензентите, а после на членовете, подготвили становище.

В рецензията ва проф. дсн Таня Чавдарова е направен детайлен преглед на работата и постиженията ми. Бих искал да ѝ благодаря и за отправените препоръки и критични бележки. На първо място те са по отношение на необходимостта от по-прецизна периодизация на дигиталната трансформация. Доколкото този въпрос не е напълно изяснен в представената за конкурса монография, това ще бъде предмет на бъдещи анализи. На второ място проф. Чавдарова с право повдига въпроса за отношението между различни

концепции, които се използват в анализите на дигиталната трансформация, например т.нар. „юберизация“, „колаборативната икономика“ и т.н. Трябва да отбележа, че т.нар. „колаборативна икономика“, която включва платформите за споделяне на жилища (например Airbnb, CouchSurfing), пътувания и т.н., и която далеч не е свързана само със споделяне, а и с процеси на извличане на стойност, е извън фокуса на монографията, но е предмет на публикации в процес на подготовка, например в изследването ни на алтернативните и кооперативни платформи в Европа, проведено съвместно с Пиетро Гирлянда, резултатите, от което ще бъдат публикувани през 2023 г. „Юберизацията“ е термин със специфична идеологическа натовареност, но съгласно разбирането, че технологиите не са детерминистични, за мен е важно, че те могат да бъдат опосредствани по различен начин от актьорите, т.е. „юберизацията“ и отрицателните ѝ последствия са възможни в определени контекст, но не всички технологии, подобни на използваните от „Юбер“, имат негативно въздействие върху работещите. Например - в Швеция съществуват платформи за таксиметрови услуги, при които шофьорите са наети на трудов договор, а самата платформата е подписала колективен трудов договор с шведския синдикат на транспортните работници. Като цяло приемам и бележките на проф. Чавдарова за необходимостта от включването на по-широк кръг от автори при прегледа на литературата и смятам да го направя при подготовката на второто, преработено издание на монографията, което предстои през 2023 г.

Искам да благодаря за високата оценка на работата ми, изразена в рецензията на проф. д-н Румяна Стоилова. Съгласен съм напълно с нейните препоръки за продължението на изследователската работа към развитието на предприемаческата екосистема в областта на информационните и комуникационни технологии (ИКТ) не само в София и големите и развити български градове, а и в други региони като възможен лост за преодоляване на регионалните неравенства. В този смисъл искам да уверя проф. Стоилова, че вече съм започнал работа в тази посока, на базата на модела на холандските изследователи Stam & Spiegel (2018), изследвайки развитието на екосистемата в български градове, в които няма университети – например в град Враца. Това ще даде възможност да бъдат открити бариерите пред това развитие, но и да бъдат отправени препоръки към местните и регионални власти, както и към органите, програмиращи използването на т.нар. европейски фондове.

Споделям също така разбирането на проф. Стоилова, че е необходимо да бъдат продължени и задълбочени изследванията за включеността на различни групи на пазара на труда в ИКТ фирмите, например жени, работещи в края на кариерата, или пък по-нискоквалифицирани служители. В този смисъл бих искал да заявя, че през 2023 планирам да подготвя книга на английски език, която да разгледа проблемите на дигиталната трансформация и бъдещето на труда и заетостта в Централна и Източна Европа, която ще обърне специално внимание на поставените въпроси в сравнителна перспектива.

И бих искал да отговоря на поставените въпроси от проф. Стоилова. Първият е „Каква е ролята на работодателските организации в България спрямо служителите, изложени на най-голям натиск от напасване към изискванията на дигиталната трансформация?“. На базата на моите анализи, виждането ми е, че тази роля е свързана най-вече със създаването на механизми за идентифициране на тази групи и на нуждите им от специфични умения, включително и чрез използването на нови инструменти като т.нар. индивидуални сметки за обучение. Това може да се случи чрез изследвания, анализи и прогнози, както и - на второ място - чрез инициране на мерки, програми и политики на различни нива, например компания, бранш/сектор или национално ниво, за да бъдат подготвени тези групи за уменията и новите/променени работни места на бъдещето. Вторият въпрос е: „Какви са институционалните механизми за преодоляването на засилването сегментацията на трудовия пазар в условията на дигитална трансформация на първичен – с основен трудов договор и шансове за кариерно израстване и вторичен – белязан от несигурност и ниско заплащане?“. Този въпрос е изключително важен, а темата за дуализацията на трудовите пазари отдавна е водеща в социоикономическата литература, и по него може да бъде говорено много дълго. Но възможните посоки на отговор са свързани с необходимата регулация на пазара на труда и на трудовото и социално осигуряване и адаптацията им към новите условия на макро ниво, включително за самонаетите, с програмите за преквалификация и други мерки на секторно ниво, както и с конкретната организация на труда и форми на обучение в компаниите.

Използвам случая да благодаря на проф. Кръстинка Петкова за изразените мнения и висока оценка на моята работа и научни приноси.

Благодаря на проф. дсн Карамфил Манолов за изразените мнения в неговата рецензия. Неговият въпрос за това доколко заетите лица в България са подготвени за протичащите процеси на дигитална трансформация в икономиката и дали нивото им на владеене на основни и специфични дигитални умения отговаря за изпълнението на техните професионални функции е изключително важен. Това е така, защото в България процентът на работещите без основни дигитални умения е доста висок, около 40%, според скорошните издания на Индекса на дигиталната икономика и общество DESI, редовно публикувани от Европейската комисия. В този смисъл не само компаниите, но и образователната система трябва да положат по-големи усилия, за да могат тези работещи да придобият базисните дигитални умения, които ще са им необходими и в по-традиционни сектори и професии, включително селското стопанство, където навлиза т.нар. „Умно земеделие“, в строителството, където дигитализацията е и начин да се отговори на предизвикателствата на Зеления преход и т.н. От друга страна е важно и работещите във висококвалифицираните сектори да развиват уменията си, за да са конкурентни в условията на международното разделение на труда и веригите за създаване на стойност.

По отношение на изразената в становището на проф. дсн Теменуга Ракаджийска препоръка, бих искал да кажа, че споделям напълно мнението ѝ за необходимостта от съсредоточаване върху така идентифицираните проблеми, а именно, свързани с достойния труд и качествените работни места, както и на търсенето от социологическа гледна точка на практически решения за засегнатите от технологичните промени групи и индивиди. Именно в така посока са били участията ми в експертизи за европейски и национални организации, които провеждат политики в областта на пазарите на труда, както и за социални партньори, които могат да предлагат промени в съществуващите политики.

Бих искал да благодаря на проф. дсн Цветан Давидков за високата оценка на работата и приносите ми.

Най-накрая искам да отговоря на бележките и коментарите на доц. д-р Петя Славова в нейното становище. Благодаря ѝ за внимателния прочит и за това, че е обърнала внимание на няколко въпроса, които изискват допълнително изясняване - това със сигурност ще бъде направено при предстоящата преработка на монографията. Доц. Славова счита, че „как точно е изграден дизайнът на отделните изследвания, отвъд общата методическа рамка,

която е следвана от проектите, по които тези данни са били регистрирани“ не е представено в достатъчно детайлна степен. В повечето случаи конкретните анализи са представени по-детайлно в други мои публикации, а тук са обобщени и най-вероятно това поражда определени въпроси у читателя. При всички случаи, в монографията са включени препратки към съответните текстове. Искам също така да уточня, че при анализите са използвани типологии, развити през последните години от Европейска фондация за подобряване на условията на живот и труд (Eurofound), ОИСР и т.н., което разбира се не отменя необходимостта от критична рефлексия върху тези типологии. В тази връзка важна цел на работата ми е била до открия спецификите на работата чрез платформи в България и на Балканите. По отношение на изследването на труда чрез платформи, бих подчертал също така, че в контекста на България, ролята на специфични групи в социалните врежи е изключително важна, и като „заместител“ на платформите, и като форма на колективно действие, а и това е предмет на изследване в наскоро издадената публикация „The representation of platform workers through Facebook groups in Bulgaria – a partially-filled void“ (Kirov & Yordanova 2022). Освен това, в монографията ми е обяснено и обосновано защо е използвана концепцията на Stam & Spiegel (2018) за предприемаческите екосистеми, както и ограниченията на техния подход. Въпросът за дефинирането на регионите, в които се развита съответните екосистеми е изключително важен и от гледна точка на формулирането на политики за регионално развитие. Искам да уверя доц. Славова, че всичките ѝ препоръки ще бъдат взети под внимание при подготовката на второ преработено издание на книгата, както и при бъдещи публикации.

В заключение, бих искал да благодаря още веднъж на членовете на уважаемото Научно жури за доброжелателността, но и за прилагането на високи научни стандарти. Ще се възползвам от съветите и препоръките, отправени в рецензиите и становищата, в усилията ми за по-нататъшното изследване на проблемите на бъдещето на труда и заетостта, както и на усилията ми за още по-добро интегриране на българската социология в европейското научно пространство.